

COLORADOS

Colorado! Den av de förenade staterna som kan skryta med de mest leende bergslandskapen. Sluttningar klädda med aspdungar och granskog. Floder som forsar fram i vecken mellan stupen. Djupa dalgångar vars prunkande gröna ängar dekorerats effektivt med röda och gula blommor, allt skyddat i en mäktig fortifikation av vitgarnerade bergstoppar. Amerikas alper. På vintern snötäckta fjäll där skid-

åkarna kastar sig dödsföraktande utför i off-pist så det ryker om "världens bästa pudersnö". Powder to the people.

Bergen är inte några kinnekullar. Fler än femtio toppar är mer än dubbelt så höga som Kebnekaise. Teddy Roosevelt – president vid förra sekelskiftet och känd för sina välfunna formuleringar om sin favoritnatur – sade om Klippiga bergen i Colorado, att "landskapen försätter det engelska språket i konkurs". Men i denna variationsrika stat finns också öppna,

grästäckta prärieslätter i öster, sanddyner i sydost och platåberg i sydväst.

I sydvästra hörnet av Colorado får man på en liten yta både alpberg, puebloindianernas ruiner och flera historiska städer. Durango är en bra bas. Det bästa är naturligtvis, som alltid i USA, att hyra bil. Även inom nationalparken Mesa Verde är det guld värt att ha egen bil. Ett måste är den legendariska järnvägen från guldgrävarepoken mellan Durango och Silverton.

Två klippfyllor i sydvästra Colorado: Cliff Palace i Mesa Verde från 1200-talet och järnvägen Durango-Silverton från 1882.

För den natur- och kulturintresserade USA-besökaren är natursköna Colorado en pärla på kartan. Peter Hanneberg har rest i delstatens mycket spännande sydvästra hörn.

Text och foto **Peter Hanneberg**

spännande hörn

Drygt sju mil och 3,5 timmar har jag framför mig på den smalspåriga järnvägen, när det bolmande loket börjar sucka sig norrut från stationen mitt i Durango. Staden började byggas 1880 av järnvägsbolaget Denver & Rio Grande. Det var på spår man bäst kunde frakta sina mineralfynd från bergen och gruvstaden Silverton ned till Animasflodens dalgång, där smältverken uppfördes samtidigt som spåren lades ut.

Byggnaderna längs huvudgatan har

fortfarande kvar en Västerprägel, om ock uppputsat moderniserad, som ger staden dess speciella charm. I väntan på tåget har jag tillbringat en natt på Strater Hotel vid Main Street. Spegel, sängar, mattor, tapeter, lampor, saloonerna, öppna spisen, fasaden, allting tiptoprenoverat i finklassig bordellstil à la Wild West. Ett mycket speciellt och mycket rekommendabelt, numera också mycket respektabelt ställe att knoppa in på. Colorados finaste viktorianska hotell, säger

reklamen. På andra sidan järnvägen låg på den tiden det verkliga rödljusdistriktet med salooner, dans- och spelhallar och horhus vars namn var lika blommiga som deras tapeter. De sista "husen" försvann inte förrän på 1950-talet.

Civilisationen kom med järnvägen

Järnvägen skapade Durango. Silverton skapade järnvägen. Det är dit upp vi nu pustar med ångloket. Idag överlever både Durango och järnvägen av helt andra skäl än gruvorna och smältverken. Turismen! Industrierna har rivits och staden med omgivningar har fått en idyllisk atmosfär med en hel del historia inbyggd, attraktiv för utsocknes besökare och utan att kännas alltför tillrättalagt. Historien är ju äkta.

På tåget finns vanliga sittvagnar, en förstaklass barvagn och två öppna gondolvagnar med långbänkar. Jag har packat in mig i gondola nr 01, där min plats nr 12 vetter mot öster under färden. Det är däråt utsikten finns. Färden följer Animas River hela vägen till Silverton. Redan Durango ligger högt, nästan 2 200 meter över havet, eller något högre än Sveriges högsta punkt Kebnekaise. När vi stannar i Silverton i korsningen av Blair och 12th Street har vi klättrat till ca 3 100 meter.

Vi passerar rancher och lämningar efter tidiga prospektörer, den förste av dem Charles Baker som övervintrade här 1860 och byggde sig en bro av stockar. ►

Greene Street i guld- och silverstaden Silverton. Järnvägens slut mitt i Silverton. Ute Mountain Casino är en viktig inkomst för indianerna. Downtown Durango med Diamond Belle Saloon i Strater Hotel. Ute Mountain Tribal Park är SV Colorados intressanta indianreservat söder om Mesa Verde, öppet för turister.

Platsen kallas än idag Baker's Bridge. På en tredjedel av sträckan har US Highway 550 byggts parallellt med järnvägen från 1882. Men när vi korsat landsvägen före Rockwood på 2 400 meters höjd, tar den en västligare omväg och lämnar oss helt ensamma med de vackra, vilda scenerierna. Därför har resvägen behållit sin ursprungliga vildmarksromantiska atmosfär.

Strax efter Rockwood går vi genom en snäv klippskreva. I filmen Butch Cassidy and the Sundance Kid hoppade Robert Redford och Paul Newman ned på vagnarnas tak från klippan för att råna tåget. Det var här i sydvästra Colorado dessa bandithjältar levde rullan innan de flydde till Argentina. Vid Needleton Tank, en tidig vattentank för ångloken, stånkar vi uppåt i två-tre graders lutning mellan West Needle Mountains och Grenadier Range inom Weminuche Wilderness. Det är september och asparna har börjat fläcka bergssidorna i gult.

Silverton är en märkvärdig upplevelse. Förste man i dalen var Charles Baker 1860 och platsen blev, efter inbördeskrigets slut 1865 och guldfyndet 1870, hjärtat i mineraljakten i San Juanbergen. Redan 1875 fanns över hundra byggnader. Isoleringen bland bergen var svår men 1876 hände två avgörande saker: Colorado blev egen delstat, den 38:de i ordningen, och Denver & Rio Grande Railway meddelade att de tänkte bygga en järnväg från Durango! Imponerande var att den tog endast elva månader att anlägga, klar 1882. Det vackra Grand Imperial Hotel uppfördes 1883 av en engelsman och civilisationen var definitivt säkrad i Silverton. Idag är tåget och spåren – Durango & Silverton Narrow Gauge Railroad – inne på sitt 124:e år av kontinuerlig drift. Endast fraktgodset har ändrat karaktär – från mineraler och guldgrävarutrustning till moderna turister.

Viltmiddag i Mesa Verde

Åter i Durango beger jag mig ned mot sydväst med min hyrbil. Hamnar i Four Corners, den enda punkten i USA där fyra delstater möts: Utah, Colorado, Arizona och New Mexico. Monumentet, en stor plattform märkt med ett kors, är ointressant i sig men det är en kul turistgrej att låta sig fotograferas medan man står i fyra stater samtidigt. Mer

På Main Avenue står en av Durangos vackraste byggnader, Strater Hotel från 1887, byggd med 376 000 tegelstenar och handsnidade fönsterposter i sandsten.

intressant är de märkliga färgerna och formerna på kullarna utmed Hwy 160 på vägen dit.

Efter en timma och åtta mil kör jag in i nationalparken Mesa Verde, som firar 100-årsjubileum 2006. Där bor jag på det enda hotellet Far View Lodge. Läget är perfekt, högt uppe på mesan med vid utsikt från rummets balkong. Guidade turer till klippboningarna köper jag i besökscentrat i närheten. Far Views restaurang Metate Room är en särskilt rekommendabel upplevelse. Kökschefen Todd Hahnier demonstrerar sina skapelser som han på menyn indelat i "Från vidderna", "Från ranchen", "Från vattnet" och "Från trädgården".

Jag håller mig till naturen och vidderna och avnjuter första kvällen buffelstek med en sås på gorgonzola, spenat och schalottenlök, en mäktig rätt som kräver lång tid att äta och ett kraftigt rödvin. Den andra kvällen blir det filé av wapitihjort med potatisostkaka och sauterad spenat. Metate Room, som fått en placering på Denver Post's tio-i-topplista över restauranger i regionen, är indianskt dekorerad och utsikten skäms inte heller för sig. Att de stänger redan 21.30 är dock både förvånande och märkligt, då man inte hinner börja äta middag förrän kl. 21 om man utnyttjar tiden ute i fält ända tills solen gått ned.

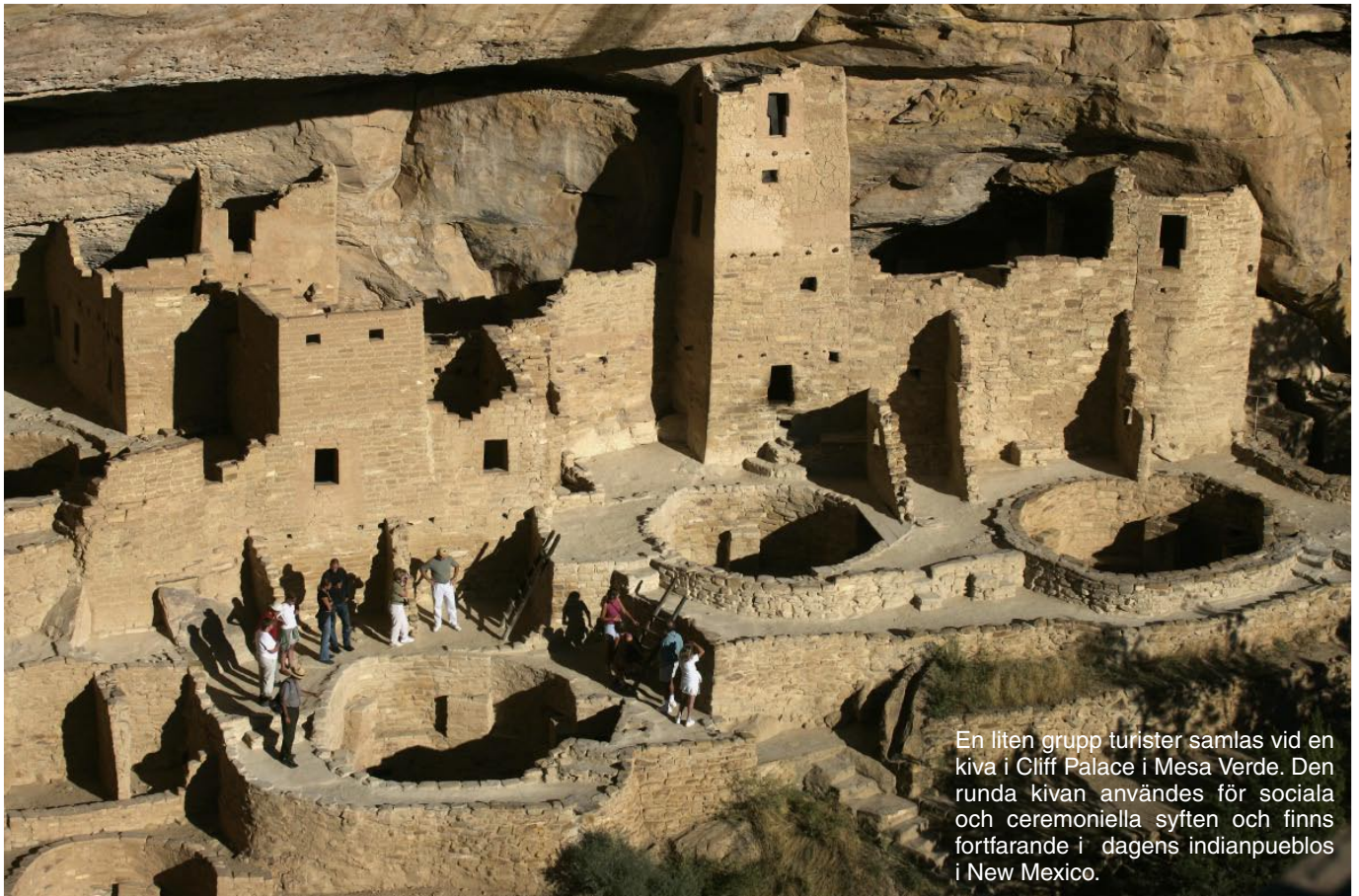
Mesa ("bord") är namnet på platåbergen. Huvudplatån ligger som högst på 2 660 meter, och spretar därifrån ut i smalare sub-mesas som fingrarna på en

hand. Mellan fingrarna skär kanjoner ned. Det var i skyddande alkover i dessa kanjoners väggar som anasazi, fornindianerna, byggde sina klippboningar ca 700-1250 e Kr. Sedan försvann folket, troligen orsakat av en torrperiod som varade i många år.

Adlig svensk i ruinerna

En kall decemberdag 1888 kom två cowboys från Mancos ridande på ett sådant "finger", Chapin Mesa. Richard Wetherill och Charley Mason kom genom den täta skogen av pinjer och eneträd ut på kanten och såg genom snöfallet en hägring som liknade en stad, inträngd på en klippphylla på andra sidan Cliff Canyon. 117 år efter Wetherills upptäckt kommer jag fram till samma plats genom samma täta skog, ridande en Ford Taurus vars sadelknopp är en automatväxel. På eftermiddagen går jag ned till klippalattet med en parkvakt och får uppleva den tusenåriga pueblon på nära håll. 150 rum, runda och fyrkantiga torn, en liten plaza, förråd, typiska runda "kivas" till hälften under jord där man höll möten och religiösa ceremonier.

Mesa Verde har en intressant svensk koppling. I juni 1891 anlände en ung svensk geolog med stort intresse för arkeologi: Gustaf E. A. Nordenskiöld, son till berömda Vega-resenären Adolf Erik Nordenskiöld. Gustaf åkte till USA 1891 för att söka bot mot sin tuberkulos, men styrde kosan mot ryktet om nyupptäckta, fornindianska grottestäder i sydvästra ►

En liten grupp turister samlas vid en kiva i Cliff Palace i Mesa Verde. Den runda kivan användes för sociala och ceremoniella syften och finns fortfarande i dagens indianueblos i New Mexico.

Far View Lodge är enda hotellet i Mesa Verde. Där serveras wapitihjort på tallrik med fornindianernas mönster, jämför det 700 år gamla kärlet.

▷ Colorado. Han blev kvar i fyra månader som den förste vetenskapsmannen uppe bland ruinerna, endast 22 år gammal. Om Cliff Palace skrev han: "Väl förtjänar denna ruin sitt namn, ty med sina runda torn och höga ljusa murar ... trotsande tidens förstörelse, liknar den på afstånd ett sagans trolslott."

Han organiserade utgrävningar, katalogiserade, fotograferade, gjorde perfekta ritningar och hållbara analyser. Han hedrades 1991 med en 100-årsjubileumsutställning, som fortfarande hänger kvar i Far View Visitor Center. Han tog 600 fynd med sig till Sverige och redan 1893, två år senare, publicerade han sitt

imponerande portfolioverk "Ruiner af Klippboningar i Mesa Verde's Cañons" och testamenterade sin samling till Nationalmuseum i Helsingfors. Det slutade nämligen snart tragiskt. Den lovande svensken dog 1895 av sin tuberkulos, endast 26 år gammal.

1906 skrev president Teddy Roosevelt under papperet som gjorde Mesa Verde till nationalpark. Under hela 2006, och särskilt den 29 juni, firas 100-årsjubileum med många extra aktiviteter och festligheter. Mesa Verde är utan tvekan en av de främsta sevärdheterna i den superintressanta och natursköna amerikanska delstat, som heter Colorado! □

RESETIPS/Web-adresser

Turiststaten Colorado:

www.colorado.com

Mesa Verde med omgivning:

www.mesaverdecountry.com

www.visitmesaverde.com

www.mesa.verde.national-park.com

Durango & Silverton Narrow Gauge

Railroad: www.durangotrain.com

Staden Durango: www.durango.org

Strater Hotel: www.strater.com

Staden Silverton:

www.silvertoncolorado.com

Svensk arrangör: Swanson's är amerikanska specialist. www.swansons.se